

INNLEGG PÅ MØTE I FOLKETS HUS, PORSGRUNN 10.3.1981

Det er satt mange navn på vår tid: Atomalderen, teknikkens århundre, romfartsalderen. Noen legger vekt på at vi nærmer oss det etter-industrielle samfunnet der maskiner styrt av elektronikk produserer de fleste varer og tjenester. Vi har hatt en debatt om den såkalte mikroprosessen som mange frykter kan gjøre mennesket overflødig. Vi kan trekke flere konklusjoner, noen sikre, andre mer usikre. Den viktigste er kanskje denne: Vi må også i framtida regne med store omstillinger i arbeidslivet.

2.

Samtidig er det klart at det ikke er naturlover som styrer endringene. Vi skal slett ikke slavisk tilpasse oss ny teknikk. Vi må aktivt drøfte hvordan vi kan bruke den nye teknikken for å nå de mål vi setter oss. Et lite land som Norge må erkjenne at mesteparten av nyskapingen skjer utenfor våre grenser. Vi kan likevel ha innflytelse på hvordan vi velger å tilpasse vårt arbeidsliv til den nye teknikken. Jo mer bevisste vi er i de valg vi treffer, jo større kan denne innflytelsen bli.

Spørsmålene omkring fornyelsen av vårt arbeidsliv vil bli sentrale i årene som kommer. Vi må arbeide med dette på alle plan- For de ansatte og deres tillitsvalgte

vil dette være et hovedområde for engasjement. Norsk fagbevegelse har vært tidlig ute. De dataavtaler som er inngått, studeres nå med stor interesse i andre land.

Likevel må vi erkjenne at vi bare står ved begynnelsen. Myndighetene må skape en lovgivning på høyde med situasjonen til enhver tid - og det er uhyre krevende med det tempo utviklingen har. Likevel vil jeg advare mot at man lar seg overvelde av problemene. Den nye teknikken er redskaper. Vi skal bruke dem til å nå de mål vi søker. Vi skal være deres herrer, ikke deres slaver. Selv om de er kompliserte redskaper, er det ikke noe annet enn redskaper de må være. Redskaper som vi skal styre.

En av de utfordringer vi står overfor, er at det er mektige internasjonale selskaper som eier og styrer utviklingen av ny teknikk. Disse selskaper er spredt over hele verden. De har enorm økonomisk makt. Derfor kan ikke noe lands regjering styre dem. De er mer selvstyrte, og har større handlefrihet enn mange regjeringer. Et av deres viktigste maktmidler er at de kan flytte produksjon fra et land til et annet. Hvis lovgivningen i et land blir skjerpet, eller hvis arbeiderne der stiller sterke krav, kan konsernledelsen svare med å legge ned produksjonen og flytte den til et land med "snillere" regjering eller "snillere" fagforeninger.

Svaret på dette problemet må være internasjonalt faglig og politisk samarbeid. Også her har norsk og nordisk fag-

bevegelse gått foran gjennom den nordiske samorganisasjonen og ved oppbyggingen av Euro-LO. Det arbeidet som den internasjonale transportføderasjonen driver, viser at slikt samarbeid kan være uhyre effektivt. Ved å stå sammen mot båter som byr mannskapet dumpinglønner og uverdige levekår, har de fått utbetalt millionbeløp.

Jeg tror det er viktig å holde fast ved det utgangspunktet: at det nytter å få styring over utviklingen. Det krever hardt og systematisk arbeid, ikke minst på det organisatoriske plan - men det nytter.

Når jeg understreker dette, er det fordi vi opplever mye forvirring og motløshet rundt oss. Jeg nevnte de mange

forsøk på å sette navn på vår tid. Noen har hevdet at vi lever i det mediavridde samfunn.

Ett er iallfall sikkert:

Vi opplever en informasjonseksplasjon. Før tok det uker før hendelser i en landsdel ble kjent i en annen - for ikke å snakke om det som skjedde i andre verdensdeler. Nå kommer tingene rett inn i våre stuer med levende bilder i det samme øyeblikk de skjer. Ja, man får iblant inntrykk av at det rapporteres om tingene selv før de har skjedd!

Det er klart det er mange positive sider ved at vi blir så raskt og effektivt informert. Men det er samtidig et spørsmål om vi klarer å få god nok oversikt over det som

skjer rundt oss og med oss. Flommen av informasjon er så voldsom at vi risikerer å drukne i den. Det kan være grunn til å stille seg spørsmålet: Mister vi evnen til å se skogen for bare trær?

Det er vel også spørsmål om det utvalg av nyheter som skjer gir den beste helheten. Det sensasjonelle får større oppslag enn det hverdagslige, det uvanlige får bredere dekning enn det vanlige. Dette innebærer ikke nødvendigvis kritikk av dem som velger ut for oss - det er slik at det er større interesse knyttet til det huset som brant i går enn til alle dem som ikke gjorde det. Men fordi det uvanlige får bredest plass, blir vi til slutt sittende med det bildet at hele verden er av lage.

Jeg kan illustrere dette med vårt arbeidsliv. Når en bedrift eller en helseinstitusjon har vanskeligheter, blir det stor oppmerksomhet rundt dette. Dette er positivt i en forstand. Det er et samfunnsansvar at våre institusjoner fungerer som de skal og at arbeidsplasser sikres. Likevel kan bildet bli skjevt. Vi hører ikke om de sykehus eller de bedrifter som arbeider godt. Vi blir lett sittende med det inntrykk av at landet som helhet nærmest er på sammenbruddets rand.

Mange har spurt om ikke mediene også burde bringe mer positive nyheter. Det ser ikke ut til at dette uten videre har gjennomslagskraft selv om det ser ut til at visse forsøk

er blitt gjort. Vi sitter lett igjen med bildet av en dyster og vanskelig verden.

Når jeg stanser en del ved dette, er det fordi dette også har politisk betydning. Dersom det oppstår en atmosfære av uro, av utrygghet og av misnøye, er det lett å spille på dette også for politiske krefter og partier som sitter i opposisjon og ikke behøver stå direkte til ansvar for at deres ulike forslag i sum blir en helhet. Jeg tror det er viktig at vi fra vår side møter dette med sindighet og ettertanke.

Vi må minne om at det slett ikke er riktig at Norge er blitt et dårligere land å leve i. Det norske samfunnet er, til

tross for en del mangler, et bedre samfunn for de mange enn noen gang tidligere.

Vi lever i en ny situasjon når det gjelder informasjoner. Nettopp derfor er det også viktig at vi fastholder vår viktigste erfaring: I de tiår da arbeiderbevegelsen har vært en ledende kraft i samfunnsutviklingen, har Norge tatt steget fra fattig-samfunn til velstandssamfunn. Vi har skapt et samfunn med en livsstandard som er uten sidestykke i historien. Midt i alle hverdagslige bekymringer må vi ikke miste det historiske perspektivet som ikke er lenger i tid enn at mange som sitter her selv har opplevd fattigsamfunnet på kroppen.

Hva er så de viktigste spørsmål vårt samfunn møter i dag? Det er to oppgaver som egentlig er viktigere enn alle andre: Å hindre krig og å løse de internasjonale økonomiske problemene.

Verden har i dag våpen nok til å utslette alt liv på jorden. To tredjedeler av alle mennesker på jorden lever i fattigdom, sult og fornedrelse. Dette er de to største problemer verden møter i dag. Finner vi ikke løsninger på dem har vi ingen fremtid. For det er ingen tvil om at disse problemer henger sammen.

Det er et sterkt engasjement i det norske folk for å bevare fred og bidra til nedrustning. Skal nedrustning ha noen

mening, må stormaktene trekkes med. Selv om Norge har begrenset innflytelse sett i det store bildet, skal dette ikke avholde oss fra å bruke enhver mulighet til å utøve den innflytelse vi har - og til å øke den.

Skal Norge kunne gjøre noe for nedrustning og rustningsbegrensning, er det viktig at vi har et utgangspunkt som gir oss rimelig nasjonal sikkerhet. Denne sikkerhet gir medlemskapet i Nato oss, men det er en sikkerhet vi akter å skape på et lavest mulig spenningsnivå. Men det er og riktig som det er sagt: "Den viktigste fredsskapende virksomhet er å gi innhold til samarbeidet med utviklingslandene - å skape en ny økonomisk verdensorden."

Dette er den ene hovedgrunnen til å øke innsatsen i kampen mot fattigdommen. Vi har en egeninteresse i å skape verdige levekår for alle.

Den andre hovedgrunnen ligger i arbeiderbevegelsens verdi-grunnlag, i solidariteten. Vi vil kjempe for en rettferdig fordeling også mellom verdens folk. Vi kan like lite godta sult og nød hos andre som våre pionerer som nektet å godta fattigdommen som en del av naturens orden. Kampen for rettferdig fordeling av verdens ressurser har klare paralleller til arbeiderklassens kamp "for en bedre lodd og del" i det enkelte land. På samme måte som det var galt å se dette som en trussel, er det galt å se vårt forhold til

u-landene i et slikt perspektiv. Det er ikke bare slik at vi gir og de får. Det dreier seg om gjensidig avhengighet.

Solidaritet, våre egne historiske erfaringer og vår egen interesse i en fredelig verden på lang sikt, er grunnlaget for vårt arbeid med de fattige landenes problemer - for nord-sør-problemene.

For syv år siden reiste utviklingslandene kravet om en ny økonomisk verdensorden. For utviklingslandene rommer dette begrepet alle deres krav og ønsker om mer likeverdige økonomiske forhold i verdenssamfunnet. Det viktigste delene av utviklingslandenes ønsker om en ny økonomisk verdensorden er følgende punkter:

- De ønsker bedre og stabile priser på deres råvarer
- De vil slippe til på industrilandenes markeder med sine produkter
- De vil ha strengt pengeoverføringer
- De vil ha nasjonal styring over utnyttelse og fordeling av egne ressurser.

Det har vært holdt en rekke konferanser for å sette prinsippene ut i praktisk politikk. Vi må innrømme at resultatene til nå har vært små selv om fremskritt er gjort.

Arbeiderpartiets regjeringer tok tidlig en markert positiv holdning i arbeidet med Ny økonomisk verdensorden. Brattelands regjering la tidlig fram en omfattende stortingsmelding

om vårt økonomiske samkvem med utviklingslandene. Her ble det slått fast at forholdet til utviklingslandene er "en prioritert oppgave i norsk utenrikspolitikk." Dette er ord vi står ved og som er blitt fulgt opp i praksis. Dette vil og være gyldig for den sittende regjering.

Da arbeiderbevegelsen reiste kampen for verdige levekår for alle hadde vi to viktige utgangspunkter: Det ene var solidaritet og rettferdighet - vi godtok ikke at noen skulle være fattige. Det andre var at vi mente utviklingen skulle kunne styres. Vi godtok ikke at det var noen naturlov at noen for alltid skulle forbli fattige. Vi organiserte en bevegelse for å ta styringen over utviklingen. Vi mente at menneskene måtte bli herre over sitt eget liv og sin egen skjebne.

Vi mente at samfunnet kunne planlegges og utviklingen styres. I dag mener vi dette er løsningen på det internasjonale planet - vi må utvikle internasjonal planlegging og bygge opp styringsorganer som kan fatte beslutninger på vegne av det internasjonale fellesskapet. Dette er et hovedgrunnlag for en langsiktig politikk for fred.

Norge er et lite men rikt land. Vi kan gjøre en del på egen hånd. Vi kan øke våre overføringer og gi innrømmelser til u-landene. I vårt nære område må vi arbeide systematisk og med energi for å fremme lavspenning. Orden i vårt eget hus og ro i våre omgivelser er et vesentlig bidrag til avspenning.

Vi må dessverre innrømme at arbeidet med en ny økonomisk verdensorden har møtt alvorlig motbør de siste årene. Dette skyldes ikke minst de store problemer industrilandene selv sliter med for tiden. Det blir stadig klarere at den industrialiserte verden er inne i en meget alvorlig økonomisk situasjon, ja, det må være dekning for å betegne det en krise. Tallet på arbeidsledige i industrilandene nærmer seg 25 millioner. Vi har vanskelig for å fatte hva som ligger i dette tallet. La oss prøve å gjøre det litt mer konkret ved å gå til Danmark: der er nå hver niende uten arbeid. Det er ganske klart at en så alvorlig situasjon får direkte betydning for Norge og vårt arbeidsliv. Vi er meget avhengige av utlandet - halvparten av det vi bruker, fører vi

inn og halvparten av det vi lager selger vi til utlandet.

Det er derfor ren demagogi når Høyre prøver å framstille de vansker næringslivet møter som Arbeiderpartiets ansvar. For årsaken er den internasjonale krisen. Det er svikt i produksjon og svikt i etterspørselen ute som skaper vanskene uansett hvor ofte Høyre gjentar påstandene om "Arbeiderpartiets feilslåtte politikk". Det må være et tankekors for Høyre at det konservative svenske forretningsbladet "Veckans Affärer" tildelte Norge "Verdensmesterskapet i økonomi for 1980". Dette bygde på konkrete og faktiske tall som viste at Norge kom best ut av alle når de tok hensyn til sysselsetting, produksjonsvekst, prisutvikling, betalingsbalanse og flere andre faktorer.

Verdensøkonomien har vært urolig og vanskelig helt siden oljekrisen i 73-74 som kom like etter at Arbeiderpartiet fikk regjeringmakten. Tross dette har vi maktet å holde sysselsettingen oppe i Norge. Ja, vi har hatt en kraftig vekst i sysselsettingen: Fra 1973 til nå er det skapt 260.000 nye arbeidsplasser når vi tar med både heltids- og deltids plasser. Omregnet til årsverk blir dette over 140.000. Det er nær ti prosents vekst på 7-8 år.

Vi er vant til å høre at dette skyldes oljen. Det er riktig at oljen har gitt oss handlefrihet. Men det er også riktig at Arbeiderpartiets regjeringer har sett kampen for den fulle sysselsetting som vår fremste oppgave. Vi har systematisk satt inn virkemidler for å sikre dette.

Vi kan slå fast at Norge i den åtte-årsperioden vi har hatt ansvaret hadde en bedre sysselsettingsutvikling enn andre land. Vi har gjennomført viktige reformer og oppnådd framgang på mange områder. Vi har fått en arbeidsmiljølov som er et stort steg framover. Vi fikk en sykelønnsordning som likestiller arbeidere og funksjonærer. Vi har satt strengere krav til det ytre miljø, bl.a. for utslipp fra industriell virksomhet. Vi har hatt sterk vekst i privat og offentlig forbruk. Forbruket ligger 30 prosent høyere enn for 10 år siden.

Det er en side ved denne sterke framgangen som kan skape problemer. Vi har vennet oss til stadig framgang og til stadig å ha nye midler til rådighet. Med den situasjon

verdensøkonomien er inne i, kan vi ikke regne med at dette fortsetter. I flere land ser vi at reallønnen går tilbake og ledigheten øker. Det gjelder ikke minst de land der regjeringer med en annen politisk farge har ansvaret.

Vi må ta utgangspunkt i en forsiktig økning i den standard vi har nådd - det er de færreste land som greier dette.

Vi må også se i øynene at dette stiller oss overfor vanskelige utfordringer. Det er lettere å løse nye oppgaver når vi har nye penger å gjøre det med. Med liten eller ingen vekst kan vi bare løse nye oppgaver hvis vi samtidig frigjør midler fra andre oppgaver. Vi vet at det er vanskelig å omfordele midler både mellom grupper i lønnsoppgjør og mellom forskjellige oppgaver på offentlige budsjetter.

Det er vanskelig og det krever politisk styrke. Men samtidig er våre muligheter til å løse viktige oppgaver avhengig av at vi klarer en slik omfordeling. Det er et spørsmål om å vise solidaritet i praktisk hverdagspolitikk.

Vi står på mange måter i en ny situasjon. Vi må regne med store omstillinger - både på grunn av den tekniske utviklingen og på grunn av tilbakeslaget i internasjonal økonomi.

Det er ingen grunn til å skjule at prisutviklingen gir grunn til bekymring. Når vi setter full sysselsetting som vårt fremste mål, får vi lett press på prisene.

Den sterke prisoppgangen i utlandet slår også sterkt inn i vår åpne økonomi. For myndighetene blir det en sentral oppgave å føre en økonomisk politikk som ikke sprenger de rammene som settes av våre reelle ressurser - tilgangen på arbeidskraft og kapital. For organisasjoner og interessegrupper av alle slag, blir oppgaven å tilpasse sine krav til de samme rammer. Vi kan ikke bevilge oss til velstand. Det er summen av vårt skapende arbeid som bestemmer hva vi har til rådighet. Skal vi som folk nyte mer må vi yte mer. Vi må alle - både i privat og offentlig sektor - engasjere oss i arbeidet for å bedre produktiviteten av vårt arbeid. For å få mere å dele på, må vi skape mere.

Vi har bare denne vegen å gå for å løse våre økonomiske problemer. Vi er ikke villige til å bruke arbeidsledighet for å bremse prisstigningen slik det gjøres av Thatcher-regjeringen i Storbritania. Når vi setter arbeid for alle først på dagsordenen, har vi bare vår selvdisiplin, vår skaperevne og vår dyktighet til å styre oss selv å falle tilbake på. Vi har et godt utgangspunkt, og jeg er overbevist om at vi skal klare oppgaven hvis vi makter å mobilisere alle gode krefter.

Det er ingen tilfeldighet at vi setter arbeid for alle fremst av alle oppgaver. Vi vet at arbeidet er av grunnleggende betydning for menneskene.

Det er gjennom arbeidet vi ser resultatene av vår egen innsats. Det er gjennom samvirke vi utvikler fellesskap med andre. Og vi vet at langvarig arbeidsledighet oppleves som nedverdiggende. Det skaper en følelse av å være overflødig og unyttig.

Vi vet at ledighet rammer de unge hardere enn andre. Det rammer i den mest sårbare alderen. Vi vet at mangel på arbeid sjalter de eldre og svakere ut. Vi vet at mangel på arbeid går ut over kvinnene og at utkantene kommer svakere ut. Når de friske har vansker med å få arbeid, svekkes de funksjonshemmedes adgang til det aktive samfunnet.

Arbeid for alle er derfor nøkkelen til løsning av helt sentrale samfunnsoppgaver - ikke bare på det økonomiske, men også på det sosiale og menneskelige plan.

Det er 6 måneder til stortingsvalget. Da skal vi alle være med på å bestemme hvem som skal styre oss gjennom de fire neste årene. På den ene siden står Arbeiderpartiet. Vi legger fram et politisk regnskap som viser sterk framgang for vårt land. Vi legger fram ett program som viser velgerne det grunnlag vi vil arbeide på. Et samlet parti forplikter seg på dette programmet.

På den andre siden står de tre borgerlige partier som har sagt at de vil regjere sammen. De legger fram hver

sine programmer - som spriker i alle retninger. De er dypt uenige om sentrale politiske spørsmål. De kommer ikke til å legge fram noe felles regjeringsprogram. En stemme til et borgerlig parti er derfor en loddседdel - med vår framtid som innsats.

Etter det som har skjedd de siste ukene, er usikkerheten om det såkalte borgerlige alternativet bare økt. Det er ikke lenger bare spørsmål om hvilket politisk program en eventuell B-regjering vil følge. Det er nå grunn til å spørre om det i det hele tatt foreligger noe borgerlig alternativ. Kristelig Folkeparti har stilt ultimatum på abortsaken - de krever garantier for at det skal vedtas en lov som igjen fratrar kvinnen det ansvar hun nå har fått.

Høyre har like klart sagt at noen slik garanti ikke kommer på tale. Høyre har som kjant gjort abortsaken til en privatsak for den enkelte representant. Etter nominasjonene i Høyre vet vi nå at det vil bli klart flertall i det nye stortinget for å beholde dagens lov.

Slik denne saken har utviklet seg, må vi slå fast at det seks måneder før valget ikke foreligger noe reelt borgerlig regjeringsalternativ. Med de store motsetninger som foreligger mellom disse partiene, er det lite som tyder på at de vil klare å nå noen troverdig enighet før valget. Etter Venstres landsmøte skriver Aftenposten i Venstres ubestemmelige holdning til regjeringsspørsmålet, etterlater flere åpne spørsmål enn det gir noe avklarende svar.

Forrige gang de borgerlige partiene prøvde å regjere, falt regjeringen sammen av seg selv. I disse dager kan vi feire tiårsjubileum for ~~de~~ denne oppløsningsprosessen. Siden den gang er Høyre blitt det helt dominerende parti. Det skal ikke gjøre forsøkene på å trekke sammen lettere.

Valget står nå mellom på den ene siden Arbeiderpartiregjering som vil føre videre en politikk som har gitt resultater vi alle kan se. Gjennom vårt program for arbeid for alle vil vi skape et tryggere, et mer rettferdig og et mykere samfunn.

På den andre siden ~~ser vi~~ usikkerhet, forvirring og politisk strid. Vi opplever at flere og flere av velgerne forstår dette. Vi merker disse strømmingene fra dag til dag.

Velgerne i dette land ønsker nok ikke uten videre å kaste seg ut i et uklart eksperiment. Det gjelder vår felles framtid. Vi har grunn til å minne om at den vanskelige situasjon den internasjonale krisen skaper for Norge først og fremst krever en handlekraftig regjering. Med full mobilisering av alle våre medlemmer og sympatisører kan vi sikre en slik regjering, en regjering utgått av Arbeiderpartiet.